

ခရစ်ယာန် သာသနာပြု စစ်ဆင်ရေး (ပထမအကြိမ်) ၁၀၉၅-၁၀၉၉

အာရှကို ဖြတ်လျက် ပထမ ကရူးဆိတ် ချီရာ လမ်းကြောင်း

၁၀၉၅ ခုနှစ် - ပိုင်အာစင်ဇာ ခရစ်ယာန်သာသနာ သံဃာယနာ ညီလာခံ၌ အနောက် ဥရောပ အင်အားစုများ ထံတွင် ဘိုင်ဇန်တိုင် အင်ပါယာ ပြည့်ရှင်- အလက်ဇီယာ ၁- က သံတမန်များ စေလွှတ်လျက် စလ်ဂျက်တုတ်တို့အား တိုက်ခိုက် ရန် စစ်ရေး အကူအညီ တောင်းခံခဲ့သည်။ သူ အင်ပါယာအား စလ်ဂျက်တုတ်များ၏ အင်အားပြိုင် ခြိမ်းခြောက်လျက် ရှိနေသည်။ ထိုနှစ်နောက်ပိုင်း- ကလား မောင့်တံ သံဃာယနာတွင် ပုပ်ရဟန်းမင်း အာဘာန် ၂ မှ စလ်ဂျက်တုတ်များအား ဆန့်ကျင်တိုက်ခိုက်ရန် ခရစ်ယာန် အားလုံးအား ဆင့်ခေါ်လှုံ့ဆော်ခဲ့၍ ရုန်းကန်လှုပ်ရှားရင်း ကျဆုံးတို့မှာ အပြစ်များမှ ချက်ချင်းလက်ငင်း ပပျောက်လျက် ငရဲမကျစေရဟု ကတိများပေးခဲ့သည်။^၁

၁၀၉၆ ခု ဩဂုတ်လ ၁၅ ရက်နေ့တွင် ပုပ်ရဟန်းမင်း၏ စီစဉ်ညွှန်ကြားမှုဖြင့် ပြင်သစ်နှင့် အီတလီမှ စစ်သည်များဖြင့် ကရူးဆိတ် (ခရစ်ယာန် သာသနာပြု) တပ်မတော်အား တရားဝင် ထူထောင်ခဲ့သည်။ ထိုစစ်တပ်ကြီးမှာ အရှေ့ဘက် ကွန်စတန်တီနိုဘယ်သို့ ချီတက် ခဲ့ပြီး- ထိုနေရာ၌ ဘိုင်ဇန်တိုင် ပြည့်ရှင်မှ သတိဖြင့် ကြိုဆိုခဲ့သည်။ ၎င်းတို့က ဆုံးရှုံးခဲ့ ရသော နယ်မြေတို့အား အင်ပါယာ အတွင်းသို့ ပြန်လည် သွပ်သွင်းရန် သံဓိဋ္ဌာန်ပြုခဲ့သည်။ တပ်တွင် ပြင်သစ်နှင့် ဘောင် အီလီယွန်၏ ဘွဲ့တံဆိပ်ခံ ခေါင်းဆောင် ဝွဒ်ဖာရီ(၁၀၆၀-၁၀၉၉) ဦးဆောင်သော နော်မန် သူရဲကောင်းစစ်သည်များက- အများစု ဖြစ်ခဲ့သည်။^၂

သူတို့သည် တောင်ဖက်ပိုင်း အနာတိုးလီးယား သို့ ချီတက်လာလျက် အန်တီအုတ်မြို့အား ၁၀၉၈- ဂျွန် ၃ ရက်နေ့တွင် သိမ်းပိုက်လိုက်ပြီး ၁၀၉၉ ဂျူလိုင် ၁၅ ရက်နေ့တွင် ဂျေရုဆလင်အာ သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် ဆီးယီးယားမှ ပါလက် စတိုင်ကမ်းရိုးတန်း တစ်လျှောက် ကရူးဆိတ်တိုင်းဒေသ လေးခုကို ထူထောင်ခဲ့သည်။^၃

အန်တီအုတ်မြို့သိမ်း တိုက်ပွဲသည် ၁၀၉၇ အောက်တိုဘာမှ ၁၀၉၈ ဂျွန်လထိ ကြာမြင့်သည်။ တွက်တို့၏ မြို့တွင်း ခံတပ် သည် အရည်အသွေးမီ စစ်တပ်ဖြစ်ခဲ့၍ ရန်သူတို့ထံ လက်နက် ချရန် ငြင်းဆန်ခဲ့သည်။^၄ အလုံးအရင်းနှင့် ဝင်လာသော ခရစ်ယာန် သာသနာပြုတပ်များက ဒေသခံ မွတ်စလင်တို့အား အစုလိုက်အပြုံလိုက် သတ်ဖြတ်ခဲ့၍ ဗလီဝတ်ပြုဆောင်များ ကို ဖျက်ဆီးခြင်း- မြို့တွင်း၌ လုယက်စားပြုတိုက် သောင်းကျန်း ခြင်းများ ပြုခဲ့ကြသည်။^၅ စစ်သူကြီး ကာဘိုဂါ ဦးဆောင် သည့် မွတ်စလင်တပ်မှ အန်တီအုတ်မြို့တွင်း အောင်ပွဲခံ ခရစ်ယာန်သာသနာပြု စစ်တပ်အား လျှပ်တစ်ပြက် ပြန်လည်ပိုင်းရံ နိုင်ခဲ့သော်လည်း တာရန်တိုမှ ဘိုဟ်မွန်ဒ် ဦးဆောင်သည့် ခရစ်ယာန်သာသနာပြုတပ်များက ကာဘိုဂါတပ်အား ဂျွန်လ ၂၈

ရက်နေ့တွင် အောင်မြင်စွာ ဖြိုခွင်းနိုင်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် ခရစ်ယာန် သာသနာပြုတပ်များသည် ကမ်းရိုးတန်းတစ်လျှောက် တစ်မြို့ပြီး တစ်မြို့ သိမ်းပိုက်လျက် ၎င်း၏ တပ်ဆွယ်တစ်ခုမှ ၁၀၉၉ ဝှန် ၇ ရက်နေ့တွင် ဂျေရုဆလင်အား သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။^၆

ဂျေရုဆလင်အား သိမ်းပိုက်ခြင်း

၁၀၉၉ တွင် ဂျေရုဆလင်အား အောင်မြင်ပြီးနောက် ပထမ သာသနာပြု စစ်ခေါင်းဆောင် ဘောင်အီလီယွန်မှ ဝှန်ဖာရီသည် ဂျေရုဆလင် ဘုရင့်နိုင်ငံ၏ ပထမဆုံး ဘုရင် ဖြစ်လာခဲ့သည်။

ဂျူးနှင့် မွတ်စလင်တို့ ပူးပေါင်းလျက် သူတို့အား ကျူးကျော်သူ ဖရင့်တို့အား တွန်းလှန်ခဲ့ကြသော်လည်း ၁၀၉၉ ဂျူလိုင် ၁၅ ရက်နေ့တွင် အင်အား သာသော ဂျေရုဆလင်မြို့တွင်းသို့ ခရစ်ယာန်သာသနာပြုနယ်ချဲ့တို့ ဝင်ရောက်ထိုးဖောက်လာ တော့သည်။^၇ ထို သာသနာပြု နယ်ချဲ့တို့က ကျန်နေသော ဂျူးနှင့် မွတ်စလင်ပြည်သူတို့အား အစုံလိုက်အပြုံလိုက် မျိုးပြတ် သတ်ဖြတ်လျက် လုယက်သောင်းကျန်း ချေမှုပ်ခဲ့သောကြောင့် မြို့မှာ ကြောက်မမန်းလိလိ နိုင်ငံခြားကျူးကျော်သူများ နှင့် သာ ကျန်ရစ်ခဲ့ တော့သည်။

ခရစ်ယာန် သာသနာပြုများက တားရံမြို့ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ပြန်သည်။ သို့သော် တားရံပြည်သူများက ဒမတ်စကတ် ခေါင်းဆောင် ဇီဟာရ် အလ်ဒင် အတာဘက် ထံ၌ “၎င်းတို့အား ဖရင့်တို့ကျူးကျော်သူများလက်မှ ကယ်တင် ပေးပါရန်နှင့် ၎င်းတို့အနေဖြင့် မင်းကြီးထံတွင် လက်အောက်ခံပြုပါမည်” ဟု တောင်းခံခဲ့သည်။ သို့ဖြင့် ခရစ်ယာန် သာ သနာပြုတို့မှာ တားရံမြို့အား မအောင်မြင်ခဲ့ဘဲ နှိမ်နင်းခံခဲ့ရတော့သည်။ တားရံမြို့အား ခရစ်ယာန်ကျူးကျော်သူများ လက်မှ ကယ်တင်ခဲ့သော်လည်း မင်းကြီး ဇီဟာရ် အလ်ဒင် အတာဘက်က “ကျွန်ုပ်သည် ဘုရားရှင်နှင့် ပြည်သူတို့၏ အကျိုးငှာ ဆောင်ရွက်သင့်ရာ ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်၍ စီးဇမ်ဥစ္စာနှင့် အုပ်ချုပ်မှုအာဏာ (သူတစ်ပါးအားကျွန်ုပ်ပြုရန်) မဟုတ်ပါ။” ဟု ကြေငြာခဲ့သည်။^၈

ဂျေရုဆလင်အား သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် ခရစ်ယာန်သာသနာပြုတို့ ဂျေရုဆလင် ဘုရင်နိုင်ငံ၊ အဒက်ဇာ အုပ်ချုပ်မှု ဒေသ၊ အန်တီအုတ် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးနယ်မြေနှင့် ထရီပိုလီ အုပ်ချုပ်မှု ဒေသ ဟူ၍ ဒေသလေးခု ထူထောင် အုပ်ချုပ်ထားခဲ့သည်။ ထွက်ပြေးလွင့်စင်သွားခဲ့သော မွတ်စလင်တို့အား အေမန်အာဒ်ဒင် ဇင်ဂီက ပြည်လည်စည်းလုံးနိုင်ခဲ့၍ ခရစ်ယာန်သာသနာ ပြုများ သိမ်းပိုက်ပြီး (၄၅ နှစ်အကြာ) ၁၁၄၄ ခုနှစ်တွင် အဒက်ဇာအုပ်ချုပ်မှု ဒေသအား ပြန်လည် သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ သို့ဖြင့် ပုပ်ရဟန်းမှ ဒုတိယ ကရူးဆိတ် (ခရစ်ယာန်သာသနာပြုစစ် ဆင်နွှဲရန်) ဆင့်ခေါ်ခဲ့လေတော့သည်။

၁။ Fulcher of Chartres, Medieval Sourcebook

ﺞﻥ See Catholic Encyclopedia

ﺰﻥ Christopher Tyerman, *God's War: A New History of the Crusades* (2006) pp. 106–124

ﺸﻥ Barbara W. Tuchman, *A Distant Mirror: The Calamitous 14th Century* (1978) p 279

ﺸﻥ Arab Historians of the Crusades, trans. F. Gabrieli, trans. E. J. Costello. London: Routledge and Kegan Paul, 1984.

ﺸﻥ Tyerman, pp. 146–153

ﺸﻥ Trumbour, John. "Crusades." In *The Oxford Encyclopedia of the Islamic World.*, edited by John L. Esposito. Oxford Islamic Studies Online, <http://www.oxfordislamicstudies.com/article> (accessed February 17, 2008).

ﻭﻥ The Damascus Chronicle of the Crusades, Extracted and translated from the chronicle of Ibn Al-Qalanisi, translated by H.A.R. Gibb (London: Luzac & Co., 1932).